

2. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Л. : [б. в.], 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ucluster.org/sokolenko/2008/06/posyleniya-konkurentozdatnosti-ekonomiki-ukrajini-na-osnovi-klasteriv/>.
3. Мікула Н. А. Стан та перспективи розвитку транскордонних кластерів в Україні / Н. А. Мікула [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Geopolityka/2010_2/PDF/Mikula.pdf.
4. Мікула Н. А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів / Н. А. Мікула // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : зб. наук. пр. Вип. 3 (71) / НАН України. Ін-т регіон. дослідж. ; редкол. : відп. ред. Є. І. Бойко. – Л., 2008. – С. 129–141.
5. Мікула Н. А. Транскордонні кластери / Н. А. Мікула, О. І. Пастернак // Регіон. економіка. – 2009. – № 2. – С. 228–229.
6. Мінрегіонбуд розробив Концепцію Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=241311794&cat_id=35884.
7. Посібник з кластерного розвитку. В рамках проекту ЄС «Послуги підтримки МСП в пріоритетних регіонах». EuropeAid / 121495/C/SV/UA. GFA Consulting Group [Електронний ресурс] / Державний комітет України з регуляторної політики та підприємництва (ДКРП). – К., 2006. – 38 с. – Режим доступу : <http://economy-mk.gov.ua/download/books/ClusterHandbookUkr.pdf>.
8. Соколенко С. І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів [Електронний ресурс] / С. І. Соколенко // Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Л., 2008. – Режим доступу : <http://ucluster.org/sokolenko/2008/06/posyleniya-konkurentozdatnosti-ekonomiki-ukrajini-na-osnovi-klasteriv/>.
9. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів / за ред. В. С. Куйбіди, А. Ф. Ткачука, В. В. Толкованова. – К. : Крамар, 2009. – 242 с.

Статтю подано до редколегії
12.07.2012 р.

УДК 339.9: [338.2:502]

В. В. Олейник – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Транскордонне управління природними ресурсами

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

У статті досліджено транскордонні природні ресурси, що розміщені на прикордонних територіях, їх види та основні риси транскордонних ресурсів, а також фактори, які впливають на транскордонне управління природними ресурсами.

Ключові слова: транскордонний природний ресурс, транскордонні води, транскордонна екосистема, транскордонні родовища корисних копалин, транскордонне управління природними ресурсами.

Олейник В. В. Трансграничное управление природными ресурсами. В статье исследуются трансграничные природные ресурсы, расположенные на приграничных территориях, их виды и основные черты трансграничных ресурсов, а также факторы, влияющие на трансграничное управление природными ресурсами.

Ключевые слова: трансграничный природный ресурс, трансграничные воды, трансграничная экосистема, трансграничные месторождения полезных ископаемых, трансграничное управление природными ресурсами.

Oleinyk V. V. Cross-border Natural Resource Management. Cross-border natural resources, which are located in the border areas, their types and main features of cross-border resources, and factors, which affects on cross-border natural resource management are studied in the parer.

Key words: cross-border natural resource, cross-border water, cross-border ecosystem, cross-border deposits of mineral resources, cross-border natural resourcesmanagement.

Постановка наукової проблеми та її значення. Посилення світових інтеграційних процесів зумовлює необхідність розвитку транскордонних регіонів та активізації транскордонної співпраці. Значна увага в цій сфері приділяється транскордонному природокористуванню й транскордонним природним ресурсам, зокрема. Транскордонне управління природними ресурсами є інструментом, що сприяє розширенню співпраці через міжнародні кордони, має низку поставлених цілей, у тому числі управління ресурсами, збереження біорізноманіття, сприяння регіональному економічному розвитку, регіональне та транскордонне співробітництво та зміцнення й розвиток дружніх зв'язків між державами.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Дослідженням питання транскордонних природних ресурсів займалися такі науковці, як І. Дубович, О. Лукаш, С. Дорогунцов, М. Хвесик, О. Дьяков, І. Ковальчук та ін., доробок яких послужив науковим фундаментом цього дослідження. Так, О. Лукаш досліджує різноманітні аспекти транскордонного співробітництва, а саме: екологічний, соціоеколого-економічний, економіко-правовий. Він зазначає, що для сталого управління й моніторингу використання транскордонних ресурсів потрібно забезпечити ефективний механізм транскордонного співробітництва. І. Дубович визначає основні проблеми транскордонного еколого-економічного співробітництва у сфері використання та охорони водних ресурсів. С. Дорогунцов і М. Хвесик розглядають регіональні аспекти охорони природних вод та передумови вдосконалення економічного механізму водного господарства. О. Дьяков уважає, що найефективнішим підходом до управління водними ресурсами є інтегроване управління водними ресурсами. П. Ковальчук досліджує управління водоохороною діяльністю на прикладі басейну р. Західний Буг.

Отже, поза увагою вітчизняних дослідників залишилися такі види транскордонних ресурсів, як транскордонні екосистеми й транскордонні родовища корисних копалин, що потребують більш детального розгляду

Мета цієї статті – дослідження транскордонних природних ресурсів та їх видів. Відповідно до цього поставлено такі **завдання** – визначити основні риси «транскордонності», обґрунтувати актуальність транскордонного управління природними ресурсами та встановити основні фактори, які впливають на його стан.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Велика кількість природних ресурсів розміщена на території двох і більше країн. Ці ресурси набувають статусу транскордонних. Держави-сусіди можуть однаково використовувати транскордонні ресурси.

Транскордонні ресурси – це такі тіла й сили природи, кількісний і якісний склад яких неможливо віднести до власності лише однієї держави, а використання їхніх корисних властивостей однією державою може завдавати збитків іншій, яка має з нею спільний кордон [4, 40].

Транскордонний природний ресурс – це єдиний природний ресурс, місцезнаходження якого охоплює території з різними національними або міжнародними правовими режимами двох або декількох держав, відповідальних за його раціональне використання та збереження [2, 578].

Отже, можемо стверджувати, що транскордонні ресурси визначаються як природні ресурси, які регулюються режимами управління двох або більше географічно сусідніх держав.

До транскордонних природних ресурсів належать транскордонні води, транскордонні екосистеми, транскордонні родовища корисних копалин.

Конвенція з охорони й використання транскордонних водотоків і міжнародних озер (Гельсінкі, 17 березня 1992 р.) під «транскордонними водами» розуміє «води, які визначають, перетинають кордони між двома та більше державами чи розміщені в таких кордонах» (ст. 1 Конвенції) [3].

Транскордонна екосистема – це сукупність живих організмів (система рослин, тварин і мікроорганізмів), які пристосувалися до спільного проживання на території двох або більше сусідніх держав.

Транскордонне родовище корисних копалин – це накопичення мінеральної речовини на території двох або більше сусідніх держав, яка використовується в господарській діяльності людини.

На нашу думку, ці ресурси повинні володіти такими рисами.

По-перше, щодо зусиль для управління природними ресурсами та підтримання якості навколишнього середовища вони мають являти собою важливі природні системи.

По-друге, транскордонні ресурси повинні підлягати управлінню декількох держав. Це означає, що управління будь-яким ресурсом такого типу не є ефективним, якщо здійснюється тільки однією державою.

Можна виділити основні елементи «транскордонності», тобто випадки, що дають змогу природним ресурсам належати до категорії транскордонних об'єктів:

- транскордонний ресурс перетинає кордони між двома й більше державами;
- транскордонний ресурс визначає кордони між двома та більше країнами (у тому числі у випадку, якщо по транскордонному ресурсу проходить кордон між двома й більше державами);
- транскордонний ресурс розміщений у межах кордонів двох і більше країн [1].

Ронгхінг Гуо, професор економіки Регіональної наукової асоціації Китаю, виділяє низку помітних рис транскордонних ресурсів. У своїй книзі «Транскордонне управління ресурсами: теорія та практика» він зазначає: «У багатьох випадках, соціально-економічні риси транскордонних ресурсів є настільки ж переконливими, як і фізичні. Під час використання транскордонних природних ресурсів часто виникають залежності або взаємозалежності між географічно сусідніми режимами. Зокрема, спільним для рибалок з двох або більше держав є їх зацікавленість у збиранні тих самих рибних запасів. Також часто виникають ситуації, коли громадяни однієї держави хочуть використовувати ресурси, які повністю або частково перебувають під юрисдикцією іншої держави» [5, 33].

Усе це засвідчує, що можна досягнути суттєвих переваг, співпрацюючи у сфері управління природними ресурсами й підтримання безпеки навколишнього середовища.

Транскордонне управління природними ресурсами – це спільні дії двох або більше країн у сфері організації, регулювання та координування процесів щодо оптимальної організації раціонального використання й охорони природних ресурсів, що розміщені на території цих країн.

Раціональне використання природних ресурсів у прикордонних територіях уключає комплекс знань у таких сферах, як країнознавство, екологічне управління ресурсами, екологічна економіка, міжнародні відносини та політична економіка. Отже, вивчення транскордонних природних ресурсів вимагає міждисциплінарного підходу.

Використання транскордонних природних ресурсів та охорона навколишнього середовища тісно пов'язані з національною політикою, національною безпекою, соціальними цілями й економічним розвитком, впливають і на міжнародні відносини.

Уважаємо за доцільне виділяти фактори, що впливають на транскордонне управління природними ресурсами (рис. 1).

Фізико-географічний вплив. Географічне розміщення транскордонних природних ресурсів, таких як підземні води, мінеральні ресурси, як правило, не узгоджуються з політичними кордонами країн. У результаті, використання таких ресурсів вимагає тісного транскордонного співробітництва.

Існує велика кількість кордонів, які ділять річки, озера й інші природно-географічні об'єкти, тому завжди будуть виникати труднощі в їх транскордонному управлінні.

Політичний вплив. Оскільки країни-сусіди мають різні політичні системи, це призводить до того, що раціональне використання транскордонних природних ресурсів стає набагато складнішим і важчим.

Економічний вплив. Незважаючи на тенденцію до глобальної економічної інтеграції, політика економічного розвитку та охорони навколишнього середовища в країнах відрізняється.

Хоча країни-сусіди розділені лише спільним кордоном, можуть мати схожі природні умови, спільні природні ресурси, але вони водночас можуть мати величезні відмінності в окремих економічних показниках, у рівні економічного розвитку взагалі.

Культурний вплив. У деяких прикордонних районах, особливо в тих, де існують дві або більше відмінних культурних самобутності, транскультурний вплив на процес регулювання природних ресурсів має особливе значення. Без міжкультурного співробітництва управлінські цілі навряд чи будуть досягнуті. У зв'язку зі значними міжкультурними розбіжностями транскордонне управління природними ресурсами завжди буде складним і водночас важливим завданням у прикордонних регіонах.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, транскордонні природні ресурси відрізняються від інших ресурсів. Основною ознакою відмінності є їх «транскордонність», тобто розміщення на території двох або більше сусідніх держав. Управління такими ресурсами кожною країною окремо є недоцільним, ефективність буде досягатися лише при спільній транскордонній співпраці.

Рис. 1. Фактори, що впливають на транскордонне управління природними ресурсами (Складено автором)

Оскільки питання управління транскордонними природними ресурсами є ще недостатньо вивченим, то ми вважаємо, що варто зосередити увагу на проблемах та перспективах транскордонного управління природними ресурсами, а також визначити основні шляхи його вдосконалення, що і є перспективою для подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Балущка Н. Правовий аспект поняття транскордонної річки [Електронний ресурс] // Юридичний журнал. – 2005. – № 4. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=1673>.
2. Гіждіван Л.Ю. Про статус транскордонних природних ресурсів [Електронний ресурс] // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр.– К., 2010. – Вип. 47. – С. 578–582. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/dip/2010_47/9-4.pdf.
3. Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://conservation.in.ua/legislation/konventsija_pro_ohoronu_vodotokiv_ta_oze.
4. Лукаш, О.А. Соціо-еколого-економічні аспекти природокористування на прикордонних територіях / О. А. Лукаш, Ю. М. Дерев'яно // Механізм регулювання економіки. – 2009. – №2. – С. 38–44.
5. Rongxing Guo. Cross-Border Resource Management: Theory and Practice. – Elsevier. – 2005. – 287 s.

Адреса для листування:
м. Луцьк, просп. Молоді, 10/283.

Статтю подано до редколегії
17.07.2012 р.